

MALMÖ HÖGSKOLA

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 12 oktober 2011

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer dansk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org

Friluftsliv uppvisar ett uppsving som för många säkert är oväntat men som nog till stor del är i samklang med den skandinaviska tidsandan. Visserligen är det ett i huvudsak urbant fenomen, de senaste årens fokus på fysisk aktivitet, konditionsträning och fitness, aktiviteter som dessutom ofta äger rum inomhus i speciella kommersiellt drivna träningshallar – där är luften inte fri! – men trenden tar sig också uttryck i löpning eller jogging i urbana parkområden eller i lagom tuktad natur i anslutning till städer. Man kan tänka att steget inte skulle vara långt till verkliga naturupplevelser, och, som sagt, det finns ett uppsving. Det nymornade intresset för autentiska naturupplevelser kan säkert också bottna i en civilisationskritisk trend i det tidiga tredje millenniet, vars beståndsdelar spretar på ett sätt som gör det omöjligt att närmare skärskåda företeelsen i detta sammanhang. Istället konstaterar vi att forskningen varit kvick att fånga upp friluftslivintresset, vilket inte minst märks i recensionsfloran på den här webbplatsen, som denna gång utvidgas med en recension av *Friluftsliv: Natur, samfund og pædagogik* av Peter Bentsen, Søren Andkjær och Niels Ejbye-Ernst (Munksgaard Danmark). Erik Backman, som disputerat i ämnet, har läst och recenserat, och han bjuder redaktörerna på många tips till förbättringar inför nästa upplaga av boken.

Ambitiöst om friluftsliv i Danmark – kanske alltför ambitiöst...

Erik Backman

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

Peter Bentsen, Søren Andkjær & Niels Ejbye-Ernst

Friluftsliv: Natur, samfund og pædagogik

218 sidor, hft., ill.

København: Munksgaard Danmark

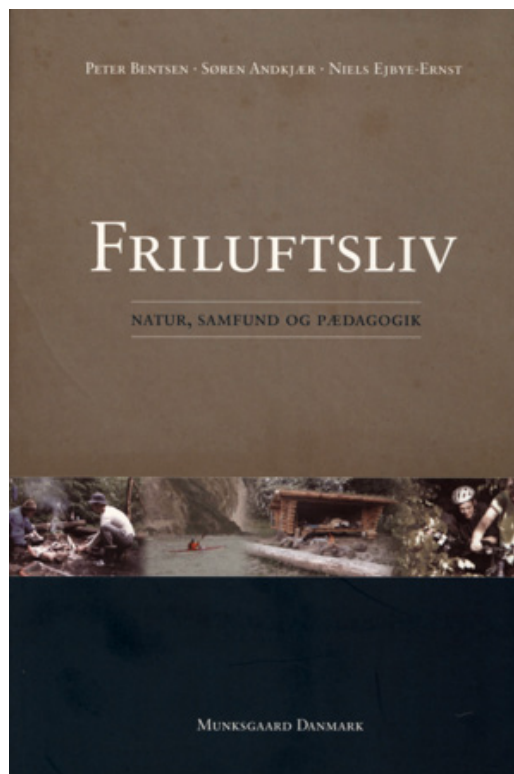
2009

ISBN 978-87-628-0758-7

I Sverige, Norge och Danmark har vi under de senaste åren sett ett ökat intresse för att studera friluftsliv utifrån en mängd olika perspektiv. Föreliggande bok är ett bidrag som syftar till att "belysa friluftsliv i ett historiskt och sociologiskt perspektiv kombinerat med ett pedagogiskt och didaktiskt perspektiv" (s. 209) utifrån framförallt en dansk, men även skandinavisk kontext. Även om författarna gör ett mycket gott försök att täcka alla de nämnda perspektiven innebär naturligtvis detta ambitiösa anslag också att områden och frågor behandlas mer respektive mindre ingående. Boken riktar sig till studerande, lärare och ledare inom skola, natur och friluftsliv.

Författarna Peter Bentsen, Søren Andkjær och Niels Ejbye-Ernst har olika bakgrund och

specialkompetens inom friluftsliv och naturvägledning med det gemensamt att de alla tre arbetar, eller har arbetat, med undervisning och forskning på olika universitet i Danmark. En kort beskrivning av bokens innehåll: Boken består av tre delar. Del 1 är en historisk beskrivning av hur friluftsliv som samhällsfenomen har utvecklats i Danmark och Skandinavien som helhet. Del 2 är av mera av en diskussion kring pedagogiska perspektiv på friluftsliv

i vilken några av bokens centrala och återkommande teman utkristalliseras. I del 3 skildras några olika fiktiva sammanhang där friluftsliv bedrivs och undervisas rent praktiskt vilket följs upp med begrepp och teman från del 1 och 2. Det ska också tilläggas att andra halvan av del 3, i vilken flera praktiska och konkreta friluftssituationer återges, återfinns på bokens [webbsida](#), sannolikt på grund av platsbrist i boken. De olika delarna kommer att diskuteras var för sig och följas upp av några sammanfattande intryck.

Den historiska beskrivningen i del 1 är nyanserad och detaljerad. Ett viktigt bidrag som diskuteras är den danska boken "De grønne bølger" (De gröna vågorna) av Eichberg och Jespersen som ger en god bild av hur synen på naturen har förändrats och intensifierats under olika perioder. Kanske är denna beskrivning inte enbart specifik för Danmark utan mera allmän för Europa? Författarna framhåller att friluftslivet i Danmark utvecklats även utanför dessa perioder av ökat naturintresse. Den historiska genomgången kompletteras också av andra synsätt på friluftslivets historiska utveckling. Till exempel framhålls Tordsson som menar att man kan se friluftslivets utveckling som ett led i nationella, sociala och moderna projekt. Dock kan man ifrågasätta vad författarna avser när de menar att den historiska beskrivningen skulle vara värdenneutral (s. 17). Menar man att historieskildringen skulle vara fri från tolkning och personliga värderingar? Det resonemang man för om den tredje gröna vågens eventuella tillbakagång eller intensifiering, om än i nya former, kan ju tyckas vara uttryck för olika tolkningar av samtiden (s. 43). Stora sociologiska frågor om kön, ålder, etnicitet och klass berörs om än i begränsad omfattning (s. 57-60). Ett viktigt uppmärksammande är dock att friluftslivets inriktning mot äventyr och sportifiering i Danmark bör förstås i relation till arvet från den anglosaxiska outdoor-traditionen (s. 68-69) och friluftslivets närhet till idrott i Danmark i jämförelse med Sverige och Norge (s. 25).

Del 2 innehåller ett initierat och djupgående pedagogiskt resonemang kring friluftsliv. Ett av de främsta bidragen i boken är identifierandet av det som beskrivs som två diametralt olika pedagogiska positioner i synen på friluftsliv. Den ena beskrivs som *process och självutveckling*. Inom denna har friluftsliv "ett värde i sig självt" och "vägen är målet". Vägledartraditionen (Faarlund, Tordsson) är central och friluftslivet ses som en form av civilisationskritik. Man tror att människan i grunden är engagerad, emotionell och drivs av inre motiv. Den andra positionen beskrivs som *mål och styrning* och den är ett försök att uttrycka vad man kan lära i naturen. I den planerade undervisningen ses läraren som en guide eller instruktör som ska styra barnet mot förutbestämda mål. Tron på att människan är rationell, intellektuell och styrs av yttre motiv är central. Författarna belyser hur dominansförhållandena mellan dessa två positioner har förändrats till mer av betoning av mål och styrning i takt med friluftslivets pedagogisering och institutionalisering under den tredje gröna vågen.

” Även om fronesis kan ses som ett begrepp som överskrider teori-praktik-dualismen kanske det här hade varit fruktbart att titta på mer moderna kunskapsteorier som tjänar samma syfte.

Dessa två idéer om friluftsliv och pedagogik används om inte som en röd tråd, så i alla fall som ett återkommande tema i bokens senare delar. Författarna diskuterar också friluftslivets olika kunskapsformer med hjälp av Aristoteles episteme (teoretisk-vetenskaplig kunskap), techne (praktisk-produktiv kunskap) och fronesis (praktisk klokhet) som kan ses som en kombination av de förstnämnda. Man menar att åtskillnaden mellan teori och praktik är en kunskapssyn som upprätthålls inom mål- och styrningspositionen medan man inom process och självutveckling är mera gränsöverskridande och öppen för att den bildade klokheten finns inbyggd i, och uttrycks genom, hantverket. Även om fronesis kan ses som ett begrepp som överskrider teori-praktik-dualismen kanske det här hade varit fruktbart att titta på mer moderna kunskapsteorier som tjänar samma syfte. Inte minst avseende lärarkunskapens uttrycksformer och kunskapsgrunder har Fenstermacker (påståendekunskap och procedurkunskap) respektive Cochran-Smith och Lytle (kunskap-för-praktik och kunskap-i-praktik) rönt uppmärksamhet. Sammanfattningsvis ska framhållas att den rika och nyanserade diskussion kring hur friluftsliv kan betraktas utifrån olika pedagogiska och didaktiska modeller i del 2 är en av bokens stora behållningar.

Ytterligare en av bokens stora förtjänster är den tredje och avslutande delen, då den bidrar med nytänkande i det att de kontextualiserade friluftssituationerna följs upp med återkoppling till de begrepp som diskuterats i del 2. Mot den bakgrunden kan det tyckas synd att den tredje delen är så pass begränsad i boken. För att skapa en bättre balans mellan delarna kanske omfånget av del 1 och del 2, vilkas innehåll för övrigt till stor del återfinns i annan skandinavisk friluftslitteratur, hade kunnat begränsas något (framförallt de allmänpedagogiska delarna) till förmån för de delar som nu är webbaserat material. I en nytgåva kan man också beakta om de pedagogiska situationer som beskrivs i del 3 (förskola, grundskola, gymnasium, universitet, frivillig kurs inom turistförening, kommersiell kurs) enbart ska vara av formaliserad och institutionaliserad karaktär. Kanske hade man kunnat illustrera mer spontana och icke-formaliserade lärandesituationer inom till exempel det skidåkande kompisgänget? I denna del är också rubriken "Friluftsliv i grundskolan" något missvisande för den del som i själva verket enbart beskriver dansk "uteskola" (motsvarighet till ur- och skur-skola i Sverige) vilket framstår som en relativt specifik friskoleform. Kanske hade man här kunnat utöka bokens sociologiska anslag i till exempel jämförelser mellan uteskola och vanlig grundskola avseende jämlikhetsfrågor? För att fortsätta den kritiska granskningen av denna del kan man ju ställa sig frågande till varför man i en fiktiv friluftskurs på ett danskt universitet åker till Norge på skidtur då denna bok sagt sig vilja ställa det danska friluftslivet i fokus. Kanske något att tänka på till en reviderad version.

Avslutningsvis skulle jag vilja diskutera några iakttagelser från boken som kan peka på frågor i behov av utveckling, ytterligare uppmärksamhet och kanske klargörande i en eventuellt reviderad upplaga.

1. Boken fyller väl anspråken på att inta ett kritiskt reflekterande förhållningssätt till pedagogiskt arbete med friluftsliv samt att förankra detta förhållningssätt i forskning inom området. Anslaget och tonen i boken är i stor utsträckning öppet diskuterande och icke-normerande avseende om någon specifik pedagogisk modell skulle vara mest lämpad för friluftsliv. En viss reservation måste dock göras för det inledande valet av att använda begreppet "vägledare" för den pedagogiskt ansvarige ledaren i friluftsliv. Även om man framhåller att detta val inte ska förstås som en idealisering av vägledaren (s. 16) så går det inte att bortse från de föreställningar och värden som av (friluftsliv)tradition knutits till begreppet. Speciellt problematiskt blir det då man gör anspråk på att inte föreskriva någon av de friluftspedagogiska positionerna i boken, alltmedan vägledarrollen tydligt är inskriven i process- och självutvecklingspositionen. Varför inte bara använda begreppet ledare i de avseenden då man vill föra en värdenneutral diskussion om den pedagogiskt ansvarige i friluftsliv?
2. En viktig fråga som behandlas i boken är utvecklingen av friluftslivets ämnesidentitet och eventuella legitimering som akademiskt ämne. Det finns en inbyggd komplexitet i att försöka stärka ett område genom att utkristallisera dess kärna och identitet om man samtidigt legitimerar friluftslivet genom dess mångvetenskaplighet, dvs. genom integreringen med andra ämnen. Författarna talar om behovet om att skapa en ämnesidentitet i friluftsliv (bland annat på s. 13) men menar samtidigt att man kan "ställa sig kritisk till beteckningen ämnesdidaktik i friluftsliv och istället välja att tala om områdesdidaktik" trots att detta "kan göra området ofokuserat" (s. 108). Här skulle författarna kanske kunna ta ytterligare ett steg för att utveckla sin ståndpunkt i denna komplexa fråga.
3. Avslutningsvis några tankar kring bokens positionering i en dansk och skandinavisk kontext. Det kan konstateras att detta är viktig bok som griper över ett stort område. Även om ambitionen varit att belysa det danska friluftslivet är intrycket att stora delar (framförallt del 1 och 2) är generella för en skandinavisk friluftskontext. Ett bestående intryck är att "det danska" i boken framförallt framkommer av situationsbeskrivningarna i del 3. En lite tillspetsad och provocerande fråga är om motsvarande bok i Sverige eller Norge skulle se så mycket annorlunda ut? Utan att förringa behovet av denna bok i diverse utbildningssammanhang kanske vi i Skandinavien i framtiden bör bevaka gemensamma uttryck för friluftsliv och uteaktiviteter med samma intensitet och intresse som vi gör för det som särskiljer?

© Erik Backman 2011.

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com